

De Onlanden

December 2022

In deze Nieuwsbrief:

Broedvogeltelling 2022, **p.1**; Inventarisatie flora en vegetatie op kaden in De Onlanden **p.4**;

Het Broedvogelrapport is weer uit!

In 2022 is de broedvogelpopulatie van De Onlanden weer in kaart gebracht door een groep van 34 vrijwilligers en boswachters. Daarmee is dit gebied voor het 11de jaar op rij geteld, en zelden zo volledig als dit jaar. Er is zo een unieke datareeks ontstaan waarmee we de veranderingen in De Onlanden op de voet kunnen volgen. We zien dat De Onlanden zich in de loop van de jaren heeft ontwikkeld tot een gebied van landelijk belang voor veel vogelsoorten. Het kan zich wat dat betreft meten met de Biesbosch, Weerribben-Wieden en andere belangrijke moerasgebieden.

Nieuwe records

In 2022 zijn er weer verscheidene records verbroken. Zoals het aantal soorten: met 113 is het record van 111 (van 2020 en 2021) verbroken. Het aantal gevonden territoria (10759) is het op één na hoogste ooit. Alleen in 2020 zijn meer territoria gemeld.

In 2022 zijn een paar nieuwe soorten gaan broeden in De Onlanden: de Kauw, Stadsduif, Oeverloper en Pijlstaart. De Witwangsterns die in Noordwest-Europa alleen in het Zuidlaardermeergebied broeden hebben ook De Onlanden gevonden. In 2021 broedden er drie paartjes en in 2022 is hun aantal gegroeid tot 11. Daarmee is het Zuidlaardermeergebied definitief niet

Witwangstern, foto door Frans Kromme

Grafiek: ontwikkeling van aantal soorten en territoria

meer de enige plek voor deze bijzondere stern.

Ook de Grauwe Klauwier heeft het in 2022 goed gedaan in De Onlanden. Waar de soort de afgelopen jaren steeds maar één territorium had, zijn dat er in 2022 drie geworden.

Natura 2000

Typische moerasvogels als de Roerdomp doen het in De Onlanden ook goed, in 2022 zelfs extreem goed. Het ge-“hoemp” was vooral in het Matslootgebied van alle kanten te horen en in totaal komen we voor heel De Onlanden op maar liefst 32 territoria. Een andere moerasvogel van de Rode Lijst is de Snor. De landelijke groei van dit bruine vogeltje is de afgelopen jaren voornamelijk het gevolg van de toename in De Onlanden. In 2022 heeft de Snor een reuzensprong gemaakt, van

Grauwe Klauwier, foto door Michel Wijnhold

277 paar in 2021 naar 382 paar in 2022, wat het landelijk belang van De Onlanden voor deze soort des te duidelijker maakt.

Roerdomp, foto door Ane van Rees

Gek genoeg zijn de Roerdomp en de Snor geen doelsoorten voor het Natura-2000 gebied De Onlanden, terwijl ze dat in andere moerasgebieden in Nederland wel zijn. Ter vergelijking: voor het Natura 2000 gebied de Weerribben-Wieden (bijna twee keer zo groot als De Onlanden) is de doelstelling voor de Roerdomp 14 paar en voor de Snor 100 paar. In het Natura 2000 gebied De Biesbosch (bijna vier keer De Onlanden) wordt gestreefd naar 10 paar Roerdampen en 130 paar Snorren.

Snor, foto door Wim van Boekel

Juveniele Rietzanger, foto door Michel Wijnhold

De Rietzanger is wel een doelsoort voor het Natura-2000 deel van De Onlanden en dat doel is gezet op 70 paar. Daarmee wordt De Onlanden niet gezien als een sleutelpopulatie (>100 paar). In totaal komen we voor De Onlanden uit op 1655 waarmee ook de Rietzanger een succesnummer is en zeker in aanmerking zou komen als sleutelpopulatie.

Watersnip, foto door Jannes Aalders

Verliezers

Natuurlijk zijn er naast pieken ook dalen. Een aantal soorten is niet teruggekeerd in 2022 in De Onlanden zoals de Kleine Plevier en de Ringmus. Ook zijn er negen soorten die juist een laagterecord hebben behaald zoals de Kleine Bonte Specht, het Porseleinhoen en de Watersnip.

Meer lezen?

Het volledig rapport Broedvogels in De Onlanden in 2022 is te downloaden via onze site ([klik hier](#) om naar de rapportage te gaan).

Dank

Al met al is in 2022 door de onvermoeibare inzet van de vrijwilligers weer een goed beeld verkregen van de broedvogels in De Onlanden. Via deze weg willen we hen allemaal nogmaals bedanken voor hun inzet. We hopen dan ook dat we dit ook in 2023 weer kunnen doen. Daarvoor zijn echter wel nieuwe tellers nodig omdat een aantal tellers is gestopt vanwege leeftijd, gezondheid of verhuizing. Wie interesse heeft, kan contact opnemen met m.wijnhold@deonlanden.nl.

Michel Wijnhold, broedvogel coördinator stichting Natuurbelang De Onlanden

OPROEP

Voor de broedvogeltelling 2023 zijn we op zoek naar nieuwe tellers. Je bent dan 5-8 keer per seizoen rond zonsopgang op pad in het moeras waar je territoria zoekt door vooral te luisteren naar zang. Mocht je daar nog iets te leren hebben, er zijn genoeg mogelijkheden in de vorm van cursussen en begeleiding.

Heeft u interesse om broedvogelteller te worden? Neem dan contact op met Michel Wijnhold via m.wijnhold@deonlanden.nl

Inventarisatie flora en vegetatie op kaden in De Onlanden

Ten behoeve van de inrichting van De Onlanden als moeras- en waterbergingsgebied, zijn in de jaren rondom 2010 meerdere kaden (dijken) aangelegd. Er is zand gebruikt als stevig fundament. Voor het overige is grond gebruikt die vrijkwam bij de aanleg van slenken, laagtes en petgaten (veen en graszoden). Na inrichting zijn de kaden ingezaaid met een mengsel van hoogproductieve grassoorten, waarschijnlijk het BG11 grasmengsel dat bestaat uit Engels raaigras, Timoteegras, Beemdlangbloem en Veldbeemdgras.

Omdat het om een behoorlijke lengte aan kaden gaat, ruim 36 kilometer, kunnen deze een belangrijke bron zijn voor biodiversiteit. Als leefgebied, vluchtplaats bij hoogwater of verbinding tussen gebieden. Op dit moment zoeken provincie Drenthe en waterschap Noorderzijlvest naar mogelijkheden om de waterbergende functie van De Onlanden te vergroten. Naar verwachting zullen hiertoe kaden opgehoogd moeten worden. Daar liggen mogelijkheden voor een meer soortenrijke samenstelling en bloemrijke aanpak in het beheer vanaf het begin. Daarom is de stichting Natuurbelang De Onlanden benieuwd naar de huidige botanische samenstelling van de kaden en de kansen voor verhoging van de biodiversiteit, met name insecten die er voedsel en beschutting vinden.

Foto: Eelderdep, 31 mei, Kleine vos op Raapzaad. Foto door Leo Stockmann

Methode en resultaten

Als eerste stap is in 2022 een inventarisatie gedaan van een vijftal kaden. Opnamen zijn gemaakt over ongeveer 300 meter per kade, de kruinen en de schuine taluds. De selectie van de trajecten is in overleg met de beheerders Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer gemaakt. De komende jaren willen de inventarisatie herhalen en uitbreiden. We zoeken hiervoor nog vrijwilligers (zie oproep hieronder) zodat we ook echt meters kunnen maken.

De kaden zijn van april t/m juli malen geïnventariseerd door Leo Stockmann van onze stichting met medewerking van enkele leden van IVN Groningen-Haren en IVN Westerkwartier. Bij de inventarisatie is vastgelegd om welke plantensoorten het gaat en wat de aard van de vegetatie is.

Gemiddeld zijn per opname 24 soorten kruiden aangetroffen, met een minimum van 15 en een maximum van 36 soorten. Van (schijn)grassoorten zijn gemiddeld per opname 14 soorten genoteerd, met een minimum van 9 en een maximum van 18 soorten. Alle opnamen gezamenlijk leverden 51 soorten kruiden en 26 soorten (schijn)grassen op.

Van de 52 waargenomen kruiden zijn veruit de meeste kenmerkend voor een voedselrijke bodem, al dan niet wat vochtig. Er zijn slechts enkele soorten gevonden die een wat voedselarmere bodem prefereren, zoals Smalle weegbree, Veldereprijs, Gewoon biggenkruid, Gewone ereprijs, Jacobskruiskruid en Gewoon duizendblad.

Ook bij de (schijn)grassen zijn vooral soorten gevonden die gedijen in voedselrijke situaties, zoals Engels raaigras, Glanshaver, Grote vossenstaart, Kroppaar, Beemdlangbloem en Gewoon timoteegras. Een aantal van deze soorten zijn destijds ingezaaid. De aanwezigheid van Echte witbol, Gewoon reukgras en Rood zwenkgras duidt op een wat verschrompelde situatie waar de bodem armer is en/of jarenlang is gemaaid waarbij het maaisel wordt afgevoerd.

De soorten kruiden en (schijn)grassen die in de opnamen zijn aangetroffen zijn allemaal erg algemene soorten. Maar niet alle soorten zijn in alle opnamen gezien hoewel dit op basis van de milieuomstandigheden wel verwacht mag worden. Waarom dit zo is weten we (nog) niet. Mogelijk is het beeld onvolledig omdat maar een heel beperkt deel van de totale lengte aan kaden is geïnterviewd.

Op plekken die beschadigd zijn door betreding, berijden of maaien ontstaan open plekken en wordt de bodem verdicht. Soorten als Straatgras, Ruige zegge, Ridderzuring, Varkensgras, Perzikkruid, Grote weegbree, Heermoes, Kleine veldkers, Gewone hennepnetel, Vogelmuur, Grote brandnetel en distelsoorten profiteren hiervan.

*Links: Voorbolmert westzijde, 1 juni, veel Echte witbol. Rechts: Jarrens, 4 juli, gras schudden.
Foto's door Leo Stockmann*

Beheer

Ook gegevens over beheer zijn geregistreerd. Veel van de kaden worden meerdere keren per jaar gemaaid (niet voor 15 juni), waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Maaien gebeurt integraal (er blijven geen stukken staan) en op sommige stukken wordt ruige stalmest uitgereden. Vaak maaien levert weinig bloemrijke dijken op. Sommige kaden worden veel extensiever beheerd, in de zomer staat daarop een behoorlijk ruige vegetatie. En een enkele kade wordt overgroeid met Reuzenberenklauw of Japanse duizendknoop.

Vegetatiekundig kunnen de kaden waar de opnamen zijn gedaan worden omschreven als kruidenrijke graslanden. Doordat meerdere keren per jaar integraal wordt gemaaid, zullen er perioden zijn zonder bloei en dus geen mogelijkheid voor insecten om nectar en stuifmeel te halen. Tijdens de inventarisatie zijn meerdere soorten insecten gezien maar deze zijn niet geïnterviewd. Als stichting zouden we hier graag meer kennis over hebben maar daarvoor ontbreekt op dit moment de mankracht.

Het [volledige verslag](#) van de inventarisatie is te vinden op de pagina publicaties en rapporten op onze site.

Leo Stockmann, stichting Natuurbelang De Onlanden.

OPROEP

Om meer zicht te krijgen op de biodiversiteit van de dijken rond De Onlanden, willen we vegetatiekundige inventarisatie van 2022 in de komende jaren vervolgen. Idealiter zouden we een groter percentage van de kaden inventariseren om een meer representatief beeld te krijgen.

Daarnaast zouden we graag meer zicht krijgen op het insectenleven in het gebied.

Daarom zijn we op zoek naar vrijwilligers die mee willen helpen met inventariseren. Basiskennis van de algemene soorten is gewenst. Voor aanmelding of meer informatie kunt u contact opnemen met Leo Stockmann van onze stichting via info@deonlanden.nl

---

U ontvangt deze nieuwsbrief omdat u zich geabonneerd hebt op de nieuwsbrief van de stichting Natuurbelang De Onlanden.

Met vragen kunt u contact opnemen via info@deonlanden.nl.

Wilt u het werk van onze stichting steunen? Meldt u dan aan als Onlander [via onze website www.deonlanden.nl](http://www.deonlanden.nl)